

בבית הכנסת "אהבת התורה - איש מצליח" רחוב הרב עוזיאל 43 ב"ב.

שיעורו של מרן ראש הישיבה רבנו מאיר מאזוז צוק"ל

נושאי השיעור:

את הספר הזה ראוי להוציא אותו בסדר חדש, יכולים התלמידים שיהיו בריאים לעשות את זה. מי שיעבור למטה [בכניסה לישיבה] יראה שמה איזה יופי, יש שם ספרים שיצאו מטעם הישיבה, יש שם דיוק⁴.

מנין המצוות על פי ספר הלכות גדולות

ג. הלכות גדולות זה חכם מהגאונים לפני אלף ומאתים שנה, (ארבעת אלפים תקס"ד, ויש אומרים חכם אחר (ארבעים שנה לפניו). תקכ"ד או תקס"ד לא משנה, הרבה לא יודעים אם חיבר אותו רבי יהודה גאון או רבי שמעון קיריא, אבל יש ספר הלכות גדולות), ובהתחלה יש שם מנין המצוות. והחכמים האלה [שחיברו את האזהרות] היו בספרד לפני הרמב"ם, אז הם הלכו בעקבותיו עם שינויים קלים. ככה אומר רבי שאול, ויש הוכחות על זה. כל מה שמנה בה"ג, הלכו אחריו. בה"ג מנה בתרי"ג מצוות גם מצוות דרבנן, למשל לברך מאה ברכות, מאה ברכות מדרבנן, ברכה מדאורייתא זה רק ברכת המזון. ומנה מצוות חנוכה, חנוכה זה מדרבנן. ולמה אומרים "וְצִוּנוּ"? מ"לא תסור" (דברים י"ז, י"א), ככה הגמרא שאלה על זה בשבת (דף כ"ג ע"א) ואמרה ככה. אז הוא מנה חנוכה, מנה פורים, מנה עירובין, מנה הלל. ההלל שאומרים בשנה שמונה עשרה פעם "לגמור את ההלל" בשביל בה"ג זה נחשב שמונה עשרה מצוות! (ועוד אחת - ליל פסח שמברכים בו לגמור את ההלל, תשע עשרה מצוות). הרמב"ם שואל: אם ככה, יש לנו חמשים שבתות בשנה, נעשה חמשים מצוות של שבת בשנה? איך אפשר? הרמב"ם תמה עליו. הרמב"ם כתב ספר, ביום הראשון שאבא הביא אותו הביתה⁵, לא יכולתי לגרוע עין ממנו, קראתי את כל השרשים של הרמב"ם.

מנין המצוות על פי הרמב"ם

ד. הרמב"ם יש לו בטחון מיוחד במינו, לא קם כמוהו לפניו ולאחריו, הוא בטוח בצדקתו. אומר: הכלל הראשון שאין מונין מצוות דרבנן. מה ההוכחה? שאם אתה מונה מצוות דרבנן, אתה יכול למנות ששת אלפים מצוות, לא תרי"ג. יש הרבה מצוות דרבנן, הרבה מאד, הוא מביא דוגמאות, ובזה טעה בה"ג. דבר שני, אין דבר [שנלמד ב"ג מדות, שנמנה בתרי"ג מצוות]. הכלל השלישי מצוה שהייתה פעם והיום לא קיימת, לא מונים אותה. למשל, "איש אל יותר ממנו עד בוקר" (שמות ט"ז, ט). על מה מדובר? על הַקֵּן [לא על הַקֵּן...]. מהמן אל

ואולי תשעה דורות. יש חכמים - גדולים ומפורסמים ביותר - שהדור השלישי והרביעי כבר עם הארץ גמור, דור השביעי רחמנא ליצלן כבר נעשה גוי, התנצר! יש כאלה, מוכרים כתב יד של הסבא של הסבא שלהם במליון דולר. מה אכפת להם? העיקר כסף! הם מבנינים מה זה כתב היד הזה? טיפשים שכמותם. היו מקרים כאלה. ורבי שאול זכה.
4. הערת המערכת. ובה"ג שדברי מרן צ"ל עשו פירות, ונרתמו למלאכה זו האחים המבורכים רבי חנוך ויאיר הכהן הי"ו ועבדו על הוצאת ספר "נתיב מצוותיך" מחדש, וזכינו לאורו בשנת התשע"ב. מעוטר בהגהות וחיידושים וביאורים ממרן צ"ל, ובהסכמתו הנלהבת. יישר כוחם וחילם לאורייתא.
5. לא היה לנו בבית את ספר המצוות. היה את רבי משה חדאד [מפרדס כץ] (שהיה בריא, לפעמים היה בא לכאן, עכשיו הוא מבוגר, נולד בתרפ"ד, עכשיו הוא בן שמונים וחמש שיהיה בריא, לפעמים הוא בא לכאן, אני לא יודע אם הוא בא עכשיו) [רבי משה חדאד הנ"ל נלב"ע בעשיבה טובה בר"ח אדר א' התשפ"ב בן תשעים ושמונה שנה. תנצב"ה. המערכת]. אז הוא קנה רמב"ם חדש והוצאת פרדס, לא משהו משהו, אבל בזמנו היה נחשב הוצאה טובה מאד. יש שם הקדמה של ארבעה עמודים כפול שתיים, אומרים מה שחידשו במהדורא הזו, (היום יש הרבה מה שמחדש בפרנקל), ושם היה ספר המצוות.

קריאת ה"אזהרות" - להבין מה שקוראים

א. [מרן רבנו הגדול צ"ל נכנס לבית המדרש בישיבה קטנה למסור את דרשתו השבועית, ומצא את הבחורים קוראים יחד עם מוה"ר הגאון רבי צמח מאזוז שליט"א את האזהרות לשבועות, על מנת להתכונן לחג, וכה אמר מרן צ"ל בדבריו:] אדם חייב כשהוא קורא משהו, להזדהות עם הדברים, להרגיש את עצמו כמו אותו חכם שכתב. בעבר היו באים הרבה תלמידים לאזהרות, אבל באמצע הקריאה זה נעלם וזה נעלם, זה הלך לשירותים, זה הלך לאכול גלידה, וזה שיעמם לו... הם לא יודעים שאת הפייטים האלה לומדים אותם גוים! יהודים שאינם שומרים תורה ומצוות באוניברסיטה, מלחכים אצבעותיהם על כל מלה. ואנחנו בישיבה שקוראים במנגינה - והם לא יודעים במנגינה - לא מבינים כלום! למה? כי הכל דחוס. בחוץ לארץ היה יומים שבועות, וכאן יש יום אחד, צריך לקרוא ולקרוא ולקרוא. והוספנו גם תהלים שמחלקים אותו. כלילה לומדים כל הלילה, בבוקר עייפים, ובערב כבר נגמר שבועות. בחוץ לארץ היו יומים שבועות, קוראים בבית הכנסת "צלאת לחמור"² עשרת הדברות בתרגום ערבי. אתם יודעים מי היו באים? ערבים באים לשם, ושומעים עשרת הדברות מתורגמות מרב סעדיה גאון, ושומעים כל מלה ומלה, ונהנים מכל מלה. תכבדו את השבת, תשמרו אותה. תיזהרו מרצח, תיזהרו מגניבה. כל מלה "יקרה היא מפנינים" (משלי ג', ט"ו). ערבים היו נהנים מכל מלה. יש כאלה שהיו באים אחורי בית הכנסת לשמוע את אשר מזרחי, אחר כך גמרו את הכל, ושרים "שבועות נגמרו, שבועות הלך"... זהו. אז שם זה יומיים, וכאן זה יום אחד. אין זמן להסביר, אבל לפחות באופן קצר נסביר, אבל זה לא מספיק, צריך לקרוא את זה.

מרן רבי שאול הכהן צ"ל

ב. וצריך גם להוציא בעזרת ה' ספר נתיב מצוותיך [על האזהרות] של רבי שאול [הכהן ראב"ד ג'רבא]. כמה שעשה פה [במחזור איש מצליח] עבודה רבי דרשן, זה לא מגיע לקרסוליו של נתיב מצוותיך. יש היום חכם אחד, שמו רבי אברהם חפוטא שיהיה בריא, והוא חולק על נתיב מצוותיך. אמר: הוא מגיה יותר מדאי, אז יש לו פירושים אחרים. יש לו ספר "שמע אברהם". אבל במחילת כבודו, הוא אומר מצוות מלבו להשלים את המנין, אומר: המשוור הכניס את זה. אבל מצוה כזאת לא מנויה בשום מונה מצוות, ולעומת זה יש מצוות שלכל הדעות הם מנויות [והמשוור לא מונה אותם]. אתה לא יכול לעשות כרצונך במצוות. כמעט אין מנוס מההגהות של רבי שאול. הבעיה היא שרבי שאול בנתיב מצוותיך לא מציין איפה, אומר "איתא בש"ס", "כמו שאמרו", את הפסוקים לא מציין איפה, את הגמרא לא מציין איפה, את המדרש לא מציין איפה. אבל יש לו סגנון מתוק מדבש. מי שלא יודע לכתוב - שילמד ממנו³. אז

- 1. דרשה זו נמסרה לבחורי ישיבתנו הקדושה - ישיבה קטנה ע"י מרן רבנו הגדול צ"ל ביום ראשון א' בסיון התשס"ט. המערכת.
- 2. בית הכנסת של רבי יעקב כהן ככה קוראים לו. "לחמור" - כנראה בעל בית הכנסת היה אדום - אדמוני. "צלאת כהן לחמור".
- 3. לרב עובדיה (שיחיה) הביאו ספר של רבי שאול הכהן על הגדה של פסח. ספר "ערבי פסחים", יש בו שני פירושים - "זכר לפסח" ו"זכר לחגיגה". חלק מהם מועתק מאיזה כתב יד מרוקאי משנת ש"כ" וחלק משלו. הרב עובדיה ביום ששי היה מקבל אנשים, פעם מישהו אמר לי: הוא לא יכול לנשום, באים אליו ששים שבעים איש ומחכים שם. ומישהו ראה את הרב בין גברא לגברא מסתכל בספר [של רבי שאול], עד שהולך אחד יש לו עוד עשר שניות, מסתכל עוד, קורא, עוד מישהו בא, איה, מה אתה רוצה? "ברוכה והצלחה"... נו, עוד משהו? אתם לא יודעים מה זה רבי שאול, מה זה לחם הביכורים, מה זה גאון עולם. זה שהתפלל שכל זרעו אחרי יהיו תלמידי חכמים ויראי שמים, והתפלה שלו מתקיימת עד היום, שמונה דורות

הדלקת נרות	מוצ"ש	ר"ת
י-ם:	18:59 20:15	20:53
ת"א:	19:16 20:18	20:50
חיפה:	19:07 20:19	20:50
ב"ש:	19:15 20:15	20:48

קריאת לתמונה: עודה טורבלטי. עיצוב גרפי: 050-2738958

מן העין ומשקים מגולים. עכשיו איזה פסוק אני יכול להביא להלכה הזאת? על פי הדין - מדין תורה - לא נורא, בשר שנתעלם מן העין הולכים אחר הרוב. אם העיר הזאת רובה כשרים, חלק וכו', מותר. מה אתה חושש? שיבוא עורב אחד, יכנס דרך החלון ויקח את הבשר הטרי והכשר והחלק שלך, וילך אחר כך לקיבוץ מזרע ויביא משם בשר דבר אחר? לא יעלה על הדעת, וגם שהעורב יביא אותו דבר כמו זה גם קשה להבין. אבל זו הלכה שאמר אותה רב. והחכם רוצה למצוא לה מקור נביא, אתם יודעים איזה מקור הוא מצא לה? "כי תראה ערום וכסיתו ומבשרך לא תתעלם". איפה כתוב הפסוק הזה? בישיעה (נ"ח, ד). קוראים אותו בהפטרה של שחרית של כיפור. "כי תראה - כלי - ערום - לא מכוסה - וכסיתו, אחרת מחר לא תוכל לשתות ממנו. ומבשרך - הבשר שיש לך בבית, לא תתעלם, תשיח עליו, תסתכל עליו..." "בשר שנתעלם מן העין אסור". ככה עשה תמיד, לכל פסוק הביא לו פסוק מתאים להפליא.

"כי תמצא איש לא תברכנו, וכי יברכך איש לא תענונו"

ז. נגיד לכם על מה חוזר "כי תמצא איש לא תברכנו, וכי יברכך איש לא תענונו" (מלכים ב' ד', כ"ט). (שנכתב בבית שקראו בשעה שנכנס מרן זצ"ל לבית המדרש). מי אמר את זה למי? אלישע הנביא אמר את זה לגיחזי. אמר לו: קח את המקל שלי, ואל תדבר עם אף אחד. הלך אליו, ושם את המקל על הנער. אמר לו: "לא הקיץ הנער" (שם פסוק ל"א). הוא לא רוצה לקום. אתם יודעים למה? יש מדרש נפלא שהוא היה הולך בדרך, אז אמרו לו: מה אתה עושה? המקל הזה לא שלך, אתה גנבת את זה מהרב? למה אתה צריך את זה? אמר להם: הרב אמר לי שהמקל הזה מחיה מתים. אני יודע? ככה הוא אמר לי. אמרו לו: תנסה. אז הוא הלך בדרך, מצא כלב מת, ושם עליו את המקל. הכלב אמר לו: הב... אה, באמת הוא מחיה מתים? יפה מאד. אבל הסגולה הלכה [לכן לא הקיץ הנער]. אז עכשיו בפסוק הזה הוא השתמש על הדין כשאתה עומד בתפלה אפילו המלך שואל בשלומך אל תענה לו. אבל חכמים אומרים דוקא מלך ישראל, אבל מלך גוי תענה לו, כי זה מסוכן. ככה הגמרא בברכות (דף ל"ב ע"ב). האמת היא שהיום רואים בן אדם עם טלית ותפלין, לא מפריעים לו. מקסימום יאמר: "אה". אבל בזמנם כל היום היו עם טלית, כל היום עם תפלין, לא ניכר אם אתה מתפלל או לא מתפלל. יש סיפור בגמרא שחסידי אחד היה עושה ככה, והשר הגוי אמר לו: מה אתה לא עונה לי? אם הייתי חותך את ראשך בסייף, מה היו עושים לי? אמר לו: חכה בסבלנות. אתה שר, נכון? אם אתה נמצא אצל הקיסר, ובא חבירך ואומר לך שלום, אתה עונה לו? אמר לו: לא. אמר לו: ואם היית עונה לו, מה היו עושים לך? אמר לו בפשטות: "חותכים את ראשו בסייף". (הגויים לא אומרים "רחמנא ליצלך", "בר מינך", אלא אומר "חותכים את ראשי". יהי רצון שיחתכו את ראשו באמת... למה לא אם הוא שונא ישראל ככה?). אמר לו: ומה אתה לפני מלך בשר ודם, שהיום כאן ומחר בקבר - אפילו "יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע" (איוב כ"ו), "ורמה תכסה עליהם" (שם כ"א, כ"ו) - כך. אני עומד לפני בורא עולם שברא אותי ואותך, ואני אפסיק בתפלה שלי?! אמר לו: או, יפה, צדקת, איזה יופי. תשובה נכונה מאד. זה מה שעשה.

צריך לעשות כל דבר ודבר בזמנו

ח. [כאן מרן זצ"ל קרא את הבית הבא באזהרות]: "זהירים, האמירו את השם הגדול בשעת שכיבה ובשעת קימה, למועד היום פן תאחרו ופן תאריכו. זמירות רנני תעירו בבקר בבקר, ודרך מקדש מעט תדריכו. זריחת שחרים בעלות עמוד השחר לשכני תדרשו ושמי תמליכו, והשכמתם בבוקר ואור לכם ולכו". **זהירים**

הריח הנפלא הזה, ואמר: 'כוש' של היהודים מי יודע מה זה? טעם קרוב פסח יש בו... לא יודע מה יש בו. אז הוא ישב, וחיתה לרגע שהרב יקום, הרב קם והלך, ועשה נטילת ידים. והגוי בוריות רבה החליף את המנה שלו עם המנה של הרב. הרב בא ולא ידע שהוחלף, אבל אכל רק לחם יבש ולא טעם מהבשר. אמר לו: רב'ה, למה אתה לא אוכל מהבשר? אמר לו: לא צריך. אמר לו הגוי: למה לא? תאכל את המנה שלך. אמר לו: לא צריך. אמר לו: תגיד לי למה? אמר לו: **בהלכה שלנו כתוב בשר שנתעלם מן העין אסור לאכול**. אמר לו: איפה זה כתוב? אמר לו: **במסכת חולין דף צ"ה**. אמר לו: מתי נכתבה מסכת חולין? אמר לו: אני אניד לך, את ההלכה הזאת אמר אותה רב ע"ה, והוא נפטר בשנת ארבעת אלפים ז', לפני אלף שבע מאות וששים ושתיים שנה. קם הגוי וחייב אותן. אמר לו: **אשריכם היהודים, יש לכם תלמוד כזה, איך ידע רב מה שאני עשיתי לך עכשיו?!...** אמר לו: מה אתה עשית? אמר לו: כשאתה הלכת ואני הרחתי את הריח הנפלא של הגלאט כושר, רציתי לטעום אותך, החלפתי לך את האוכל. עכשיו הגה המנה שלך. אמר לו: גם זאת אסור... אין מה לעשות, אני לא אוכל. כל הכבוד לו!

יותר, יש לנו מן היום? לא שייך, אז אי אפשר למנות את זה. "ולא יזח החושן" (שמות כ"ח, כ"ח) אפשר למנות, אבל יש דבר "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" (שמות כ"ה, ט"ו). מתי אומרים "לא יסורו ממנו"? כאשר היו נוסעים כל הזמן, בזמן המשכן נוסעים ממקום למקום, עכשיו הבדים בבית קדש הקדשים (שיבנה בעזרת ה'), זהו, שמה יהיו. אז הרמב"ם אומר: דברים כאלה לא מונים⁶. הוא מוכיח ומוכיח בטוב טעם, פעם אחת הרמב"ם התבטא "דבר זה לא ייעלם **מן החרשים ומן האלמים!**" (מצות לא תעשה קל"ט, לפי גירסת הרמב"ן בהשגות לשרש ט) - אפילו אדם חירש ואילם לא יטעה בו. בא הרב **חיד"א** ואומר (מורה באצבע סי' רכ"ז): כל האזהרות האלה עשויים לפי דעת בה"ג, ולכן לא יוצאים בהם ידי חובה לגמרי. למה? כי צריכים לומר תרי"ג מצוות על פי דעת הרמב"ם, כי כל האחרונים שאחריו כמעט הסכימו לו.

חשוב ביותר ללמוד תרי"ג מצוות בליל שבועות

ה. אפילו הרמב"ן שניסה ליישב ולתקן - יש לו השגות הרמב"ן, אין זמן לקרוא את הכל, אבל השרשים של הרמב"ם זה מתוק מדבש, אם כתוב על התורה "דבש וחלב תחת לשונך" (שיר השירים ד', א), תלמד הרמב"ם ספר השרשים, ארבע עשר כללים שהוא עשה - אפילו הכי כמה פעמים הוא אומר: "אין לי הסבר". אחר כך אמר: יש כמה מחלוקות קטנות ביני ובין הרמב"ם, שלושים ושנים מצוות שהרמב"ם שכח לפי דעת הרמב"ן. ואחר כך באו אחרונים, שבעה אחרונים עוטרם את הרמב"ם ליישב קושיות הרמב"ן - **מגלת אסתר, לב שמה, מרגניתא טבא, קנאת סופרים, משנה למלך, ועוד ועוד**. כמעט כולם קיימו דעת הרמב"ם, עד שהש"ה אמר (חלק תורה שבכתב אור חדש) אני לא רוצה לשבור את הראש שלי, אני הולך כמו דעת הרמב"ם. הרב **חיד"א** כותב "סוגיין דעלמא כוותיה". **אבא ע"ה** ביום שבועות היה מוצא זמן חצי שעה בין הדבקים, לוקח הרמב"ם ספר המדע, יש שם את מנין כל המצוות, וקורא אותו בשביל להשלים תרי"ג מצוות. לנו [בארץ ישראל] אין זמן, כי יש לנו יום אחד בלבד. מה נעשה? אז יש עצה טובה, **בליל שבועות יש לנו תרי"ג מצוות בקיצור נמרץ, הם לקוחים מספר החינוך**. (אם יש שם איזו טעות או איזו מלה מוזרה, תפתח ספר החינוך ותראה). הולכים על פי סדר הפרשיות, כל פרשה מביא כל מצוות עשה, ואחר כך כל מצוות לא תעשה על פי סדר הפרשה. והמצוות האלה שש מאות ושתיים עשרה מהם בנויות על פי הרמב"ם חוץ ממצוה אחת שספר החינוך זז מדעת הרמב"ם, ומשנה למלך העיר עליו, הערנו על זה. [עיין בתיקון ליל שבועות "איש מצליח"]. לכן אם אדם קורא תרי"ג מצוות בלילה, לא ידלג אותן. מדרשים זה אחרי תרי"ג מצוות, **חשוב ביותר ללמוד תרי"ג מצוות, ובה אדם יצא לדעת הרמב"ם**.

מתיקות מיוחדת ב'אזהרות'

ו. **ואף על פי כן אנחנו לא נוכח לבטל את האזהרות האלה, יש בהם מתק מיוחד**. אתם יודעים מה זה מתיקות מיוחדת? יש פסוק במשלי "זמתק רעהו מעצת נפש" (משלי כ"ז, ט). מה עושה הפייטן? לוקח פסוק מישעיה, מירמיה, משמואל א', ומשבץ אותו על המצוה, ואתה לא יודע איך הוא הגיע לזה. היה להם כל התנ"ך כולו פתוח מול העינים, כשרוצים משהו מטלפנים לו - "כבוד התנ"ך, תביא לי איזה פסוק שמדבר שאסור לשתות מים מגולים"... **אם אדם רואה מים שנשארו כל הלילה מגולים, חכמים אסרו לשתות אותם בגלל נחשים** (ע"ז דף ל' ע"א). היום מרן (י"ד סי' קט"ז) **אומר לא נורא, לא מצויים נחשים**. ואפילו הכי הפרי חדש אומר (שם) **שייש להיזהר, הגאון מוילנא אומר** (מעשה רב אות צ"ה) **שייש להיזהר. לכתחילה נזהרים, אלא אם כן היו במקרה**. (נחש שיבוא למקרר ימות על המקום, אל תדאגו...). **לכן אם יש לך בקבוק פתוח במקרה - לא בכוונה, אלא שכחו לשים לו פקק, נשאר שמה בגילוי ראשו... מותר לשתות אותו, אבל אם אדם השאיר בקבוק פתוח מחוץ למקרר, לא כדאי לשתות. יש מים ברז, אותו דבר בשר שנתעלם מן העין, אם אדם השאיר בשר והעלים ממנו עין, אסור לאכול אותו. הגמרא מספרת (בחולין דף צ"ה ע"ה ע"א) שרב הוא שגזר את זה⁷. אז זה בשר שנתעלם**

6. **הערת המערכת**: כדברים האלה אמר מרן זצ"ל גם במוצאי שבת בשלח התש"ף ונדפס בעלון (מס' 196 הערה 18), אלא שבשיעור הבא (ונדפס בעלון בית נאמן מס' 197 אות ד') אמר שהחליף בזכרונו, כי מצוה זו של "לא יסורו ממנו" היא לדורות ומנא הרמב"ם במצוות לא תעשה מצוה פ"ו, והמצוה שלא נמנית לדורות היא "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו" (במדבר ד', כ). כמ"ש הרמב"ם בשרש ג' ע"ש.

7. ובימינו היה קידוש ה' על ידי ההלכה הזאת. היה יהודי אחד חרדי שומר תורה ומצוות שהוא הזמין במטוס 'גלאט כושר' - בשר גלאט כושר לכל הדעות, ועל ידו היה שכן גוי. הוא הריח את

דברי התורה בעלון יהיו לרפואת מרת **שולמית** ברכה טובה תחיל בת הרבנית **אסתר** (חיה) **לויזה** ע"ה.

לע"נ אבי הישיבה הר"צ **רבי בנימין הכהן בן מבירכה** זצ"ל

"לשכני תדרשו ושמי תמליכו"

יא. **זריחת שחרים** אנחנו לא אומרים "זריחת שחרים" אלא "זריחת השמש", אבל גם השחר הוא זורח. מי שישע פעם במטוס (אולי פעם תיסעו להביא כסף לישיבה...) אתם יודעים מה רואים שם? לילה, לילה, לילה, פתאום אתה רואה השחר מתחיל, אבל השחר הזה על ההרים. אתה נמצא בגובה גדול, ואתה רואה קצת אור. זה מזכיר לי פסוק "כשחר פרוש על ההרים" (ויאל ב, ב). על ההרים הגבוהים יש שחר. השחר זורח בעלות עמוד השחר, אז מיד תקומו. **לשכני תדרשו ושמי תמליכו.** תלכו לבית הכנסת שלי, ותמליכו את שמי. תגידו "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" (דברים ו, ד). איך היו פעם מזהים יהודי? בא אחד, אפילו מזוזה אין מפחד הגוים, עושים עליה סימנים, אומר לו: אתה יהודי? סימא! אז הוא אומר לו: "שמע ישראל". והשני עונה: "ה' אלוקינו ה' אחד" זה יהודי, גמרנו. היום בעונות הרבים יש ילדים שלא יודעים גם פסוק שמע ישראל. כמה שהרב עובדיה (שיחה) טורח בכל כנס ובכל מקום [לומר פסוק שמע ישראל], נוספו ודאי מאות אלפים שיודעים, אבל [עדיין יש הרבה שלא יודעים]. **בית ספר שלא קוראים בו פסוק שמע ישראל, דינו ליהרס, דינו לחורבן, הוא לא שוה כלום.** אומרים: לא, אנחנו רוצים ללמוד תכנית ליבה, רוצים ללמוד מתמטיקה, פיזיקה... עשו להם מבחנים, וישראל שלנו במקום הארבעים מכל המדינות! זאת אומרת הבחורים שלנו במקום הארבעים. וזה בזכות שיש חרדים שעוד יודעים חשבון, מבינים משהו, זוכרים משהו, מעריכים את הלימוד, אם לא היו חס וחלילה חרדים, היינו במקום האחרון, לא שוים כלום. כי הדור שלנו לא רוצה ללמוד שום דבר, בטלנות גמורה. רק לבעוט בכדור, כדורגל, כדור עף, כדורסל, כדור בטטה... זה מה שהם יודעים. **אבל כשלומו תורה זה אחרת.** "זריחת שחרים".

להגיע כמה דקות לפני תחילת התפלה

יב. אז בבוקר השכם אתה הולך ומתפלל, ושמי תמליכו. **"והשכמתם בבוקר ואור לכם ולכו"** (שמואל א' כ"ט, י). זה פסוק שמדבר על האנשים של דוד שהיו אצל אכיש מלך גת, אמר להם: תראו, לבוא ולהילחם אתנו נגד שאול, אני לא מסכים, אז בבוקר השכם לכו מפה, "ואור לכם" לא הכוונה אור מלשון שם עצם, "אור" זה פועל, "אור" כמו "מה טובו אהליך יעקב" (במדבר כ"ד, ה) זה פועל. "אור" הכוונה כמו שהגמרא אומרת בפסחים (דף ב' ע"א) "צפרא נהר" - הבוקר אור, לא הכוונה הבוקר זה אור, אלא הבוקר האיר, "אור" הכוונה האיר, והו"ו מהפכת את העבר לעתיד. ויאיר לכם הבוקר, ותלכו לבית הכנסת. **אז מאכן תלמדו מוסר, מחר בבוקר תשתדלו להגיע מוקדם לבית הכנסת. מתי מתחילים תפלה [בישיבה]?** רבע לשבע ותתפלל חנה. **כל אחד ישתדל לבוא חמש דקות לפני כן** - עשרים לשבע. אז לפני כן כל אחד קם, כבר ניקה את עצמו, כבר קרא ברכות השחר, **ואם יכול לחטוף עוד כמה דקות גמרא ומשנה משהו ללמוד קבוע כל בוקר זו מצוה גדולה מאד. אדם חייב לטעום את האורך של היום כמה הוא נפלא.** לא לחגם יש לנו שעון קיץ, **"יום שכולו ארוך - יום שכולו טוב"**. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

איזה חרוז זה? לא מגיעים לקצה עקבותיהם של אבותינו בספרד. קראתי לפני כמה חדשים שאחת חילונית, קראה שירת רבי יהודה הלוי, וביקשה מחילה: רבי יהודה הלוי, אני לא ידעתי את הערך שלך! לא ידעתי את ערך הפיוטים שלך! לא ידעתי את ערך האמונה היוקדת בלבך! אני חוזרת בתשובה! וחזרה בתשובה, וכיסתה את הראש ושמרה על הכל. **אתם לא יודעים כמה עצמה של אמונה, של חכמה ושל דעת יש בפיוטים האלה!**

- זה עם ישראל שנזהרים בתורה ומצוות. **האמירו** - תכבדו, "את ה' האמרת היום" (דברים כ"ו, יז). המפרשים אומרים "האמרת" מלשון "ראש אמיר" (ישעיה י"ז, ו) - ראש האילן למעלה. תאמירו - תכבדו, תרוממו. **את השם הגדול במצוות קריאת שמע בשעת שכיבה ובשעת קימה, למועד היום** - לא כמו שנהגים באיזקוביץ, שמונה עשרה שעות סביב השעון תמיד יש תפלה, חוץ מתיקון חצות שעוד לא עשו... אתה יכול למצוא תפלת שחרית באחת עשרה! יש כאלה בחוץ לארץ "יותר טוב", תפלת שחרית בשעה שלש [בצהריים], כי עדיין לא הלכו למקוה. אבל למה הולכים למקוה בשתיים, למה לא הולכים בחמש בבוקר? **מפני שלא יודעים ערך הזמן, לא יודעים שהכל תלוי בזמן. צריך לעשות כל דבר ודבר בזמנו.** אצל הספרדים פעם, תלך לפרדס כץ - **אם לא השתנתה** - אחרי שמונה אין מניין! כולם קמים מוקדם. **זו הדרך הטובה ביותר, להשתדל לקום מוקדם, ולא להפוך יום ללילה ולילה ליום.** זה גם בריא, זה גם טוב, זה גם חסכוני. במקום לבזבז את החשמל בלילה עד אחת, לקום בבוקר בשמונה בתשע, והיצר הרע מזמזם לך: "תפלת השחר עד חצות", "עד חצות", ועד חצות הלילה גם כן... **פן תאחרו ופן תארכו.**

יתומים בחיי אביהם

ט. **זמירות רנני תעירו בבקר בבקר** - יש שם פסוקי דזמרא. פעם **רבי בן ציון חדאד** זכרונו לברכה לימד את התלמידים פסוקי דזמרא, אמר לי: איזה יופי, **דוד המלך מסתכל על השלג, מסתכל על הכפור, מסתכל על העורב, והוא לומד מהם גבורת ה'.** "נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו" (תהלים קמ"ט ט). אתם יודעים מה שאמרו חכמים (ויקרא רבה פ"ט) **שהעורב הזה הוא שחור, אבל הגוזלות שלו לבנים שלושה ימים כאשר הם נולדים. והוא עושה אתם ברוגז.** אומר: הם ממזרים, אלה רשעים, אני רוצה שחורים. "זימן שחורים ומצא לבנים" (ביצה דף י"ע ב)... מה אעשה להם? **שלושה ימים לא זן אותם.** מה עושה הקב"ה? מזמין להם מהצואה שלהם יתושים קטנטנים, ואוכלים אותם. אחרי שלושה ימים מקבלים פלומה שחורה, ואז העורב אומר: אה, אלו הבנים שלי. אה, ברוך ה'. "בנים גדלתי ורוממתי והם לא פשעו בי" (ע"פ ישעיה א', ב)... עכשיו הוא מתחיל להאכיל אותם. בא הגאון **רבי מתתיה שטארשון** (הבן של הרש"ש), יש לו הגהות על בבא בתרא (דף ח' ע"א) והוא אומר: איך למדו חכמים את זה? "נותן לבהמה לחמה לבני עורב" - **לבני, הלבנים של העורב, הלמ"ד של "לבהמה"** חוזרת פעמיים. כאילו כותב כך: "נותן לבהמה לחמה, **לבני עורב אשר יקראו** - לעורבים הלבנים שהם צועקים: "אבא ואמא ברוגז, לא נותנים לנו לאכול, מה אנחנו עושים?" והוא מביא להם אוכל. (כמו שאומרים: "משתחיים להבל וריק", לא אומרים "להבל ולריק", הלמ"ד של להבל חוזרת גם על ההמשך). ואחר כך כפור שלג, הכל נפלא, רק **להסתכל בבריאה ולראות שיש בורא לעולם, שיש מנהיג לעולם.** כל החמורים האלה שהם כופרים, הם סוגרים את העינים, נכנסים באיזה מחשב באיזה אינטרנט ומשתגעים שמה. **רק לראות את השמש איך היא זורחת, הכל מדויק. הכל בא להפליא. השמש והים והגלים והחול וכל זה.** אז זה "זמירות רנני תעירו בבוקר בבוקר" - תקראו את הזמירות בטוב טעם.

חרוז עב"ד

י. **ודרך מקדש מעט תדריכו.** מה זה תדריכו? הכוונה תדרכו, אבל הרב כתב **תדריכו** בשביל החרוז, לכן הוצרך לכתוב את זה. 'תאריכו', 'תדריכו', 'תמליכו'. יש **חרוז דל, ויש חרוז בינוני, ויש חרוז עשיר.** חרוז דל זה שמסיים באותה האות, אבל אות אחת בלבד חרוזית. חרוז בינוני זה שתי אותיות. חרוז עשיר שלש אותיות. למשל כאן 'כו', 'כו', 'כו'. אם היה אומר 'תדרכו' היה בינוני, עכשיו כשאמר 'תדריכו' אתה שומע תמיד את ההברה 'כו', 'כו', 'כו'. זה נקרא חרוז עשיר. אומרים בשם אבן עזרא - אני לא ראיתי בספרים שלו - אמר אל תעשה חרוזים שור עם חמור, 'שור' זה 'ור', 'חמור' - 'ור', אבל זה לא מתאים. אז הוא אמר ככה, "לא תחרוז בשור ובחמור יחדיו", במקום "לא תחרוש" (דברים כ"ב, י) אמר "לא תחרוז". "כי אם, תשים את השור בארץ המישור, ואת החמור בהר המור". שור הולך עם מישור, וחמור ורה המור. לאיפה לקח אברהם אבינו את החמור שלו? "אל ארץ המזרחה" (בראשית כ"ב, ב). אז "את החמור בהר המור ושור בארץ המישור"⁸. לכן כאן הוכרח לומר "תדריכו" במקום "תדרוכו".

8. כאן היום כל כך סכלים ופתאים, עושים חרוזים של שטות. היה מג'נון אחד, קוראים לו 'חיים חפר', אבל הוא מג'נון. "וחפרה הלבנה ובושה החמה" (ישעיה כ"ד כ"ג). פעם עשה שיר בשביל האחד במאי - 'אינטרנציונל, יום תג הפועלים'. ראיתי אותו פעם בבית חולים, איזה משונע הבן אדם הזה, מטורף. תגידו לו שאני קורא לו מטורף... "קום עם נשא דגליך, מן השדה מן הסדנה. כל הרעב שלום ולחם. הוא אח איתך לאמונה". מטורף הבן אדם הזה, אין לו טיפת אמונה. ואין הוא חוזר "דגליך" עם "ולחם"? אתם יודעים איך הוא חוזר? "ולחם" אומר "ולחם", אבל גם "המים של 'לחם' הוא לא אומר, אז הוא אומר "דגליך" - "ולך", חזק וברוך... "וחושך לו ולכו"...

בְּתֵיל תְּכַלֵּת. מצוות ציצית בשלמות!
 הגאון רבי חיים יוסף דוד וייס שליט"א
 אב"ד אנטוורפן בעל שירת יען דוד
"בנידון התכלת בזמנינו, דלפי הנראה התכלת הוא אמיתי..."
 עדיין מסתפק? התקשר עכשיו וקבל קצת דאגון ספסוד אמיתי!
 0799-1000-65 | וזכרתם

הספדו של מוה"ר הגאון הגדול רבי יצחק ברדא שליט"א בהלויית גיסו מוה"ר הגאון הגדול רבנו רחמים אליהו מאזוז זצ"ל

שמרון איש מצליח עשה בתוסס, עשו האחים פה בארץ ישראל, שהאירו את העולם כולו בהכונה הנכונה, ובעיון הישר. **כי כל לימוד בלי עיון לא נקרא לימוד.** נחשב כמו קריאה בעיתון להבדיל, ככה פשוטו כמשמעו, רק אם תאמר שכל האותיות של התורה הם קודש, אז זה נחשב כאילו לומדים זוהר, בסדר. אבל ללמוד זה רק בכסא רחמים. אין מי שיכול לחלוק על זה, כי הדברים ברורים כשמש, האמת היא עדה לעצמה, לא צריך הרבה הוכחות.

אבל רבי רחמים ע"ה זה "האדם הגדול בענקים" (יהושע י"ד, ט"ו) העמל שלו זה משהו מיוחד במינו. היינו מדברים ביחד בשבת בכל מיני דברים, איזה עיון דק, משהו מיוחד במינו. וענוה עלית על כולנה, כאילו לא אמר כלום, שום דבר. אני זוכר את רבי נסים כהן הנודע של רבי כלפון ע"ה שהיה כאן בישיבה, היה הולך מהישיבה עד הבית, מי שרואה אותו הולך, כאילו הוא לא דורך בקרקע, אלא הוא מרחף על הרצפה. בענוה שלו הוא לא ידרוך על הרצפה, כי זה משהו. נכון שזה דומם, אבל ה' ברא בעולם דומם, צומח, חי ומדבר, לכולם יש נפש, אי אפשר לדרוך על האדמה. מי שראה את רבי רחמים, היה הולך ככה. הרגליים שלו כאילו באויר. רבי ינון חורי אמר שהוא רוצה ללמוד מרבי רחמים איך מתפללים [כמו שאמר חתנו הגאון רבי יעקב הכהן נר"ו בהספדו], אבל אתם צריכים ללמוד ממנו איך היה מהלך בעולם. מהלך בצדי דרכים, לא עולה על אף אחד, שום דבר. בטל ומבוטל כעפרא דארעא. לא החשיב את עצמו לשום דבר. את המעלה הזאת חייבים בני ישראל להשיג אותה בכל דרך שהיא. זה הדבר היחיד שיכול להביא את עם ישראל היום לגאולה ברחמים. כי כשאדם יש לו את האגו שלו, הנפש של האדם אין לה מנוחה, יצר הרע גדול.

אבל המעלה של האדם בא מאותה נשמה שנפח בו הקב"ה, ויפח באפיו נשמת חיים" (בראשית ב', ז'), "מאן דנפח מדיליה נפח". זאת אומרת כל עם ישראל, הנשמות שלנו הם נשמה מהקב"ה. "כי חלק ה' עמו" (דברים ל"ב ט'), אנחנו חלק מהקב"ה כביכול. כשאנחנו אומרים "עמו אנכי בצרה" (תהלים צ"א ט"ה) שהוא אתנו, כביכול כולנו הנשמה של ה'. אז אם הוא בצער, גם אנחנו בצער. אם אנחנו בשמחה, גם הוא בשמחה. איך כתוב בגמרא (גיטין דף ק"ג ב') שאלו את אליהו הנביא, מה אומר הקב"ה? אמר להם: "אביהם בני אומר..." אנחנו לומדים, והוא חוזר עלינו. את הענוה לימד אותה הקב"ה לבני אדם, "לעשה אדם" (בראשית א', כ"ו). תהיה אדם. לפני שאתה מה שאתה, תהיה בן אדם. בן אדם צריך להיות אדם בעל ענוה, שהוא לא מחזיק טובה לעצמו, "לא מחזיק טיבותא לנפשיה" בכלל. והמעלה הזאת היא המעלה של מורנו הגאון רבי רחמים ע"ה הריני כפרת משכבו.

לא קל להספיד גדול בישראל. אדם שהוא מספיד צריך להיזהר לא להגזים למעלה, ולא לדבר למטה ולא להחסיי מהכבוד שלו. בהלוייה של מורנו רבי מאיר ועקנין (הרב שלי הראשון בטבריה) הגיע מרן הראשון לציון רבי עובדיה יוסף ע"ה ודרש (בתלמוד תורה ביבאס) ואמר שם: אני מפחד לדרוש ולהספיד, מפני שכתוב שכל מי שאינו מספיד כראוי זו סכנה. אבל אני אספיד אותו ואין בזה קפיידא, כי כתוב בגמרא בפניו אתה יכול להספיד. למה? כי אין אומרים שבחו של אדם בפניו, אבל מקצת שבחו מותר. כשאני אומר קצת, אין בזה קפיידא, לכן אני דורש. מה שיגידו פה היום לכבודו של רבי רחמים. זה מקצת שבחו, כדי שלא יכשל חס ושלום שלא נספיד אותו כראוי. אנחנו נמצאים ממש, איך אומרים? כמו "בין השלחן לבין המפה". היינו אתמול ברבי שמעון בר יוחאי - "זה האיש מרעיש הארץ מרגיז ממלכות" (זוהר דברים דף רצ"ו ע"ב. וזה פס' בישעיה י"ד, ט"ז), ורבי רחמים היה בדיק אותנו דבר, "זה האיש מרעיש הארץ מרגיז ממלכות". מי יודע כמה מלאכי השרת יורדים לקחת אותו?! כמה הוא לא רצה לצער את עם ישראל לבכות ביום ל"ג לעומר, אז דחו את ההלוייה להיום שלא לפגוע ח"ו ביום הקדוש ל"ג לעומר שהוא יום שמחתו של רשב"י. אבל כל ההספדים הם רק מקצת שבחו בפניו.

ה' יעזרנו על דבר כבוד שמו, שהמנוח יעמוד לפני כסא כבודו של הקב"ה, ויתפלל על כל הבנים והבנות, הנכדים והמשפחה המפוארת, ועל כל עם ישראל שבאו לכבודו היום. כל מי שהיה בהלוייתו של רבי רחמים, מזומן לחיי העולם הבא. כמו שאמרו על רבנו יהודה הנשיא (כתובות דף ק"ג ע"ב). מפני שהוא עניו, והענוה שייכת ליעקב אבינו, "איש תם יושב אהלים" (בראשית כ"ה כ"ז) ככה היה יעקב אבינו, ויעקב אבינו זה מדת רבי יהודה הנשיא. נשיא ראשי תיבות נשמה של יעקב אבינו, הוא נשיא, ולכן זה הביאור. לכן אנחנו נתפלל לקב"ה שהוא יבקש על המשפחות, ועל כל הקהל שבא לכבודו, שזוכה לתחיית המתים בקרוב, נראה את רבי מאיר, ואת רבי רחמים, ואת רבי אליהו ענקרי, ואת כל המשפחה כולה, כל צדיקי עולם נראה אותם. אמן כן יהי רצון. והיתה נשמתו צרורה בצרור החיים.

ואחת מסכתות, והרמב"ם חיבר את כל ההלכות שנמצאים בתלמודים בשישים ואחת מסכתות. כשרשתי פעם על הדבר הזה ואמרת שהרמב"ם עשה את כל התורה כולה כמו כדור אחד באלף פרוקים. עמד אחד התלמידים ואמר לי: הרב, המלה כולה גימטריא שישים ואחד...

שר וגדול נפל בישראל! עד היום היינו החוט המשולש, היום נשארתי בודד, אין אחד. רק להבדיל בין החיים רבי צמח ה' ישמרהו ויחייהו. שני האחים הגדולים ברחו ממנו, השאירו אותנו לאנחות. בימים הראשונים כשבאתי להיכנס למשפחה, הדבר הנפלא שהיה לי, שראיתי מה שינקתי מרבותי בילדותי לא לבזבז את הזמן. שלום? מה נשמע? ברוך ה'. מה עם זה? לא, אלא מיד אחרי דרישת שלום קטנה וקצרה מאד, "מה עם ההלכה הזאת?", "מה עם ההלכה הזאת?", מיד נכנסים ללמוד. זה מה שמצא חן בעיני. אז היה לי נועם כזה גדול, נקשרתי עם מרן ראש הישיבה ע"ה מנוחתו כבוד בצורה שאי אפשר לתאר אותה, נקשרתי להבדיל בין החיים עם רבי צמח בעל המדות הגדולות ה' ישמרהו ויחייהו, נקשרתי לרבי רחמים שנים רבות. ימים ולילות, עשינו שבתות ביחד, איזו חסידות, איזו פשוטות. כשעברו לגור ברמת אלחנן, בישר הרב זילברשטיין ה' ישמרהו ויחייהו שברמת אלחנן אפשר לטלטל. העירוב ברמת אלחנן מאה אחוז אפילו לדעת מרן, ולפי כל הפוסקים. פנה אליו רבי רחמים ואמר לו: כבוד הרב, איך אתה אומר שזה מועיל לדעת מרן? הסתכל עליו הרב ואמר לו: כבודו יודע הלכות עירובין? אמר לו: לא. נשאר עם ה"לא", ועד היום לא הוא קיבל תשובה ולא הוא קיבל תשובה... איזו ענוה! כבודו יודע עירובין? רבי רחמים לא יודע עירובין? אמר לו: אתה יודע עירובין? עירובין, מה אנחנו יודעים? כלום. איזו ענוה! הרב אומר לו: אתה יודע עירובין? והוא אומר: לא. מספר הרב זילברשטיין: איזו ענוה זאת, אני יודע שהוא ת"ח, הוא ר"מ בישיבה. מה זה אתה לא יודע? אבל ככה הוא אומר. אמרת לו: מה חשבת? האנשים האלה אנשים גדולים.

דברו פה מקודם על מה שעשו האחים הקדושים (ה' ישמרו ויחיה את הנשאר לפליטה). "גדולים מעשי חייא" (ב"מ דף פ"ה ע"ב). זה הביטוי הכי מתאים למעשיו של רבנו הגדול הגאון הקדוש בעל איש מצליח. שהיה עמל וטורח ויושב כמו שהעידה בתו תיבדל לחיים ארוכים שהיה יושב ולומד כל הזמן. אמרה: אף פעם לא ראיתי את אבא יושב בטל. פעם אחת היה יושב על השלחן, ידו על ראשו והוא חושב. באתי אליו, ואמרת לו: אבא, על מה אתה חושב? למה אתה דואג? ענה לה: אני חושב על כך שאני לומד וכותב שאלות ותשובות, ולימוד העיון וכל זה, ואני אומר: מי ילמד בזה מחיר? ואני חושב האם כדאי לי להדפיס את הספרים או כדאי לי לפתוח ישיבה? (כי אז לא היה כלום בתוסס. פעם היו שם גדולי עולם, שכונסם האליאנס' שם, זה מה שנשאר). ואני שוקל ראשית כל לפתוח ישיבה, לגדל תלמידים שיודעו ללמוד, ואחרי שיודעו ללמוד, אז אני אוציא את הספרים, ואז יהיה מי שיכול ללמוד בספרים. תראו איזו חשיבה. ואז קם ועשה ופתח את הישיבה. יש לו כמה תלמידים גדולים ענקיים, חלק בצרפת, חלק בתוסס, וחלק פה. רבי חיים פרץ ה' ישמרהו ויחייהו בצרפת, פה שלושת האחים שהיו עמודי התווך של כל התורה שלו. אם הרב אוהב ישראל הרב ירום אברג'ל היה אומר על שני בניו ששני הבנים שלו הם שני הזרועות שלו, אז מרן איש מצליח יכל לומר שהחוט המשולש לא במהרה ינתק (ונשאר יבדל לחיים ארוכים רבי צמח ה' ישמרהו ויחייהו). אבל צריכים להבין שהמעשים האלה שחשב עליהם מרן איש מצליח כמה רגעים ושם ידו על ראשו, לא היו רק לעצמו, אלא נתן את אותה מחשבה לבנים שבאו לארץ. לא ידעו מה יעשו, איך פותחים ישיבה? לא ידעו. אין פרנסה, מה עשו? ב"ה ששלח הקב"ה קצת השתדלות של גדולי ישראל. ואם זה רבי שמואל עיידאן, אם זה רבי כדיר צבאן. אבל הרצון והעמל שעמלו שלושת האחים, זה היה עמל כזה שאין לו אח ורע.

כשאני באתי בשנת תשל"ב (ל"ג, ל"ד) לישיבה ברחוב הרצל, היו אז כמה כיתות. ואז מרן ראש הישיבה אמר: צריך לקבוע שיעור שנלמד אנחנו גם כן, לא רק התלמידים. אותה מחשבה של האיש מצליח, חשב מרן ראש הישיבה רבי מאיר ע"ה. ואז אחרי תפלת ערבית, ישבנו עם רבי מאיר, ועם רבי צמח, ורבי רחמים, ורבי אליהו ענקרי במשרד ולמדנו, אחרי ערבית היינו לומדים דף גמרא. אבל מה שעשו כאן במשך עשרות השנים האלה - חמשים שנה, שישים שנה - לא עשה שום ראש ישיבה בעולם כולו. כי מה שמנחילה כסא רחמים היום, היא לא מנחילה רק חלק מהתורה, אלא היא מנחילה את כל התורה כולה¹. אני אומר: מה

1. הרמב"ם חיבר "משנה תורה היד החזקה" עמל דיני התורה הקדושה כולה, זאת אומרת הכל. כמה מסכתות עשה רב אש"י שישים

תשובה ממרן רבנו הגדול זצ"ל משו"ת בית נאמן ח"ג (חאו"ח סי' פ"ב),

בבחינת "דבר בעתו מה טוב"

בישול מאכלי חלב ביו"ט כשהוא בתוך שש שעות לאכילת בשר

תשרי התשמ"ז

שאלה: אשה שאכלה בשר ביו"ט בסעודת הצהרים, ויש פחות משש שעות עד מוצאי יו"ט, אם יכולה לבשל חלב לאחרים?

תשובה: הגאון בן איש חי (שנה א' פרשת צו בהלכות פסח אות מ"א) כתב, שאם בעה"ב אוכל אורז בפסח והמבשל שלו נוהג איסור באכילתו משום גדר וסייג, אסור לו לבשל אורז ביו"ט לבעה"ב, ושכן העלה בספרו רב פעלים (ח"א א"ח סי' ל'). וסיים: ודומה לדין זה תמצא גם בשאר ימים טובים, שאם זה המבשל אכל בשר ביו"ט אסור לו לבשל חלב לאחרים אא"כ יש שהות ביום שיעבור זמן שש שעות אחר אכילת הבשר כדי שראוי שיאכל זה מן התבשיל ההוא בו ביום, אבל אם אין שהות ביום שיאכל הוא עצמו ממנו, אסור לבשל לאחרים. ע"ש. ולפי דבריו יהיה אסור לאשה שאכלה בשר בסעודת יו"ט אחי"צ להרתיע חלב ולבשל דייסא לתינוק כיון שאינה יכולה לטעום מזה בו ביום. והוא פלא, דהא דכתיב הוא לבדו יעשה "לכם" דרשו חז"ל לכם ולא לנכרים ולא לכלבים, אבל הראוי לישראל זה מותר לישראל אחר לבשל לו אע"פ שהוא עצמו אינו יכול לאכול ממנו. וראיתי בשו"ת רב פעלים (שם) (ב"ח סי' ל') שלמד דין האורז הנ"ל ממה שכתב מור"ם בהגה בש"ע (סי' תקכ"ז סעיף כ') מי שמתענה ביו"ט אסור לבשל לאחרים אפי' לצורך בו ביום דהוי כמי שלא הלחיץ בירוב שאינו מבשל לאחרים (והוא מדברי מהרי"ו בדינים שבסוף ספרו סי' נ"ד ונ"ה). והביא דברי המג"א שם בשם מהרי"ו שכתב דאין להתיר מטעם הואיל ויכול לישאל על נדרו, דלא אשכחן דמותר לבשל מטעם הואיל אלא היכא דמותר לבשל בעצמו בלא הואיל, כגון לאפות חלה היכא דאיכא כהן קטן וכן האופה מיו"ט לחול. והמג"א שם הוסיף טעם מדידיה דאין מתירין לכתחילה משום הואיל. וכתב הגרי"ח ב"ר פ"ש שם דנ"מ בין שני הטעמים דלפי טעם מהרי"ו יש להתיר בנ"ד (שהמבשל אינו אוכל אורז בפסח) משום שהוא מותר לבשר מיני תבשיל, ולא דמי למתענה שאינו יכול לבשל כלל אלא דמי להך דחלה, אבל לפי טעם המג"א שאין להתיר לכתחילה משום הואיל א"כ אע"ג דאיכ"ל הואיל ואי בעי מיתשיל (ועל מנהגו ויכול לאכול אורז בפסח) לא שרינן לכתחילה וכו'. ועפ"ז תמה על הרב חוקת הפסח (סי' תנ"ג סק"א) שהוכיח להתיר בנ"ד מדברי מהרי"ו, ואיך לא זכר טעמו של המג"א שהוא מוסכם דאסור לבשל (כצ"ל) לכתחילה משום הואיל. עכ"ל. ולענ"ד דברי הרב חוקת הפסח נכונים, דהמג"א לא בא לומר טעם חדש בעיקר דינו של מהרי"ו, אלא להניח קושיות מהרי"ו שכתב ואין להתיר מטעם הואיל וכו', וה"ל שהרי גם לעצמו יכול לבשל אם היה נשאל על נדרו ומבטל תעניתו וא"כ נימא הואיל ואי בעי מיתשיל, ועל זה תירץ מהרי"ו מה שתירץ, והמג"א תירץ דלא סמכינן על הואיל להתיר לכתחילה (אלא דוקא גבי אפיית חלה וכיוצא דחיישינן לחימוץ. וע' תוס' פסחים דף מ"ו ע"ב). אבל עיקר דינו של מהרי"ו כדוק קאי דכיון שאינו יכול לבשל לעצמו אינו יכול לבשל לאחרים, ועל זה כתב הרב חוקת הפסח דלא שייך זה אלא במי שאינו יכול לבשל כלל, אבל אם יכול לבשל מין אחד מותר לו לבשל מין שני לאחרים, ולא צריכין לטעמא דהואיל כלל דהא אחרני קיימי קמיה (ולא דמי למ"ש בגמ' הואיל ומיקלעי ליה אורחים, שהרי אורחים עומדים לפניו) וקרא כתיב יעשה "לכם", ולכל "ש"אל" במשמע, ואעיקרא מהרי"ו לייף לה מדין מי שלא הניח עירוב שאינו מבשל לאחרים, וא"כ דינו במי שמתענה לגמרי לומר שדינו כמי שלא הניח עירוב, אבל מי שאוכל מין זה ולא מין אחר מנ"ל לאסור לו לבשל המין השני. וכן לפי הטעם השני שכתב מהרי"ו (ויובא לקמן) לפי שהמתענה קיבל סברת מ"ד כולו לה'. ע"ש. א"כ מי שאוכל ומבשל דברים אחרים הא קמץ שטיפס כמ"ד חציו לה' וחציו לכם ושפיר יכול לבשל לאחריו.

אמנם סיומ לשונו של הרב חקת הפסח שכתב: אבל מי שנהג איסור במין אחד מותר לבשל אותו לאחרים "כמו שמותר לאפות חלה לקטן והאופה מיום טוב לחול", משמע לכאורה דמטעם הואיל אתי עלה, וא"כ לפי דברי המג"א דלא אמרינן הואיל לכתחילה יהיה אסור לבשל לאחרים. מ"מ ל"ל שהרב ז"ל הלך אחר סגנון דברי מהרי"ו, אבל באמת גם להמג"א אם יש כהן קטן לפנינו מותר לאפות לו חלה ביו"ט בלא טעם דהואיל כלל. והיא הלכה מפורשת בטור (תוס' ת"ז) ובהגה בש"ע שם דהלש עישה ביו"ט של פסח ויש שם כהן קטן מותרים לאפות החלה בשבילו. ואף שסיים הרמ"א שם בשם מהרי"ו דאין מאכלין חלה בזה"ל לשום כהן, היינו טעמא משום דלא מחזקינן ליה ככהן ודאי וכמבואר בד"מ ומג"א שם, הלא"ה שפיר מותרים לאפות בשביל הכהן הקטן. וע' בטור שם דיש מהגאונים שכתבו שאף במקום שאין כהן יכול לקרות לה שם ולאפותה כיון דחזיא ליה אם איתיה אמרינן הואיל וכו', וסיים ומוטב שלא לקרות לה שם א"כ יש כהן בעיר לאפוקי נפשיה מפלוטור. ע"ש. הרי להדיא דביש כהן בעיר וכ"ש אם יש כהן לפנינו לא צריכין לטעם הואיל כלל ומותר לאפות החלה בשבילו. ומינה למי שנמנע מאורז בפסח שיכול לבשל למי שאוכל, וק"ו הוא דחלה אסורה לישראל מדינא ואורז אינו אסור אלא מחמת חומרא שקיבל על עצמו. וכן נראה דעת החיד"א במחזיק ברכה (סי' תס"ו סק"ו) שהביא הר"פ בסמוך, שכתב לדחות ראיית הכנה"ג שרצה לאסור למי שנהג קולא באורז ביו"ט אחרון של פסח (באר"ל) לבשל בשביעי של פסח שחל בע"ש אורז לצורך יום מחר, והצליח מדברי מהרי"ו בני תענית הנ"ל, ודחה המחבר דיהתם אינו יכול לבשל כלל לעצמו אבל הכא הוא מותר לבשל ולאכול מין אחר. ע"ש. ולא נרגש כלל מצד דהואיל לכתחילה לא אמרינן וכדברי המג"א, והיינו טעמא כמ"ש. וזה מדוקדק בלשון הרב חוקת הפסח שכתב "כמו שמותר לאפות חלה לקטן" ולא כתב "היכא דאיכא כהן קטן בעיר" כלשון מהרי"ו, דהתם יש מקום לומר דלא שרינן בלא מטעם הואיל ואי מיקלע ליה אותו כהן, אבל אם היה הכהן הקטן לפנינו לית דין צריך בשש שמותר לאפות לו אע"פ שאסורה החלה לישראל ולא צריכין לטעם הואיל כלל. ומ"ש הרב חוקת הפסח בסוף דבריו והאופה מיו"ט לחול, אגב גרריא נקטה לומר דבזה מהרי"ו מודה לפי סגנון לשונו וכאמור. ושוב ראיתי הדברים מבוארים להדיא בערך השלחן (סי' תנ"ג סק"ד) דהיכא

דמותר בשאר מיני תבשיל ה"נ דיכול לבשל האורז לאחרים או לשבת, דהא מוכח במתני' דפסחים דחלה טהורה דחזיא לכהן יכול לאפותה אפי' אחר שקרא לה שם אע"ג דלא חזיא לדידה, וכי איכא כהן קטן או גדול שטבל שרי לאפות החלה בשבילו עיני מ"ש בס' תנ"ז, והא נמי דכוותה. ועיין לשון מהרי"ו הביא המג"א סי' תקכ"ז. ע"ש. והא ודאי לא נעלם מהגאון ז"ל מה שסיים המג"א שם ע"ד מהרי"ו דהואיל לכתחילה לא אמרינן, והוא עצמו לקמן בעת"ש (סי' תנ"ז סק"ה) הביא כן בשם הפר"ח מטעם הואיל אינו לוקה אבל איסורא מיהא איכא. ע"ש. אלא היינו טעמא דבנ"ד לאו מטעם הואיל כלל אתינן עלה שהרי כהן קטן לפנינו. וע' להשד"ח באסיפת דיינים מערכת חמץ ומצה (סי' ו' אות ו') שהביא דעת ר"פ להתיר כשחל יו"ט אחרית [שמנינ'] של פסח בשבת לבשל האורז ביום שביעי של פסח ע"י עירוב תבשילין הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים דנהיגי לאוכלו בפסח. ע"ש. וכ"ש כשבני ביתו אוכלים אורז שיכול לבשל להם. ודברי הגאון רב פעלים תמוהים מאד מה יענה בדיון כהן קטן שמותר לאפות לו חלה. וצ"ע.

עוד הביא הר"פ שם דברי המחבר (סי' תקל"א סק"ב) שהנמנע מלעשן ביו"ט, אם הוא נהג כן משום חומרא שיוודע שאותם השותים יש להם על מה שיסמוכו וכו' יכול לטלטל הקנה ששואפים בו ביו"ט (וה"ה לסיגריהת), והעיר עליו הר"פ שהרי כיון שהוא מחמיר משום חוש האיסור לדידה גם האחרים ראויים להחמיר על עצמן. עכ"ל. ע"ש. ותמיהני שראש מחמיר על עצמו לחוש לדעת מיעוט הפוסקים האוסרים לעשן ביו"ט, ירצה שכלם יחמירו כמותו, אתמהא. וע' להר"פ עצמו בח"ד (א"ח סי' נ"ב) שכתב שהמנהג פשוט בעירו בגדאד לשתות הטוטון" גם ביו"ט ראשון כדעת המתירים דטעמא ונימוקם עמם ובפרט בזה"ז שרבו השותים, אך יש יראים חכמים ואנשי מעשה הנהגים שלא לשתות ביו"ט ראשון וכו'. ע"ש. וא"כ חכם הנהגה בשתיה למה להוסיף לאסור לו בטלטול כיון דלאחרני אפי' בשתיה מישרא שרי, וכיו"ב אמרו בגמ' (חולין דף מ"ט ע"ב) אינהו מיכל אכלי לדידן מיתסם נמי לא סתים. ומינה גם בענין בישול האורז, כיון דמעיקר הדין מותר לדין הספרדים דאתכא דמרן סמכינן אלא שאדם זה מחמיר שלא לאוכלו מחשש תערובת מיני דגן, למה לא יוכל לבשלו למי שאוכל. ואף דיש לחלק בין טלטול לבישול, מ"מ נראה עיקר כחילוק הרב חוקת הפסח והמחבר הנ"ל דהמותר במין זה יכול לבשל מין אחר. ומה גם שבעיקר דינו של מהרי"ו דהמתענה ביו"ט אסור לבשל לאחרים רבו החולקים, דבשו"ת מהרי"ו ברונא (סי' פ"ב) כתב בשם מהרי"ו דאע"ג דאיתתרי (מלאכת אוכל נפש) לכ"ע, שאני האורז כיון דסבר (המתענה) כמ"ד או כולו לה' או כולו לכם א"כ כיון דקביל עליו כולו לה' איתסר ליה אפי' להדליק נר (וע' במהרי"ו בסוה"ס בדינים אות נ"ה), והשיב עליו דהא אנו מליקין נרות ואופין לכם וחציו לה', ומכל מקום כשאנו בביה"כ (ועוסקים בחציו לה') אנו מליקין נרות ואופין ומבשלין, ועוד כיון דהלכתא הכי בטלה דעת יחיד. ע"ש. ומבואר שדעתו להתיר למתענה ביו"ט לבשל לאחרים. וכן המאמר"ל (סי' תקכ"ז סק"ב) פסק דברי מהרי"ו דאם מי שאינו אוכל מאיזה תבשיל אסור לו לבשל לאחרים, אתמהא, וכתב עוד וכמדומה לי שקצת בנ"א הנהגים להתענות בשני ימים טובים של ר"ה אינם נזהרים בזה ועושים צרכי יו"ט לאינשי ביתיהו. ועם שסיים דמאחר שדין זה נפתח בגדולים לאסור ולא מצינו בדברי האחרונים מאן דמיקל פשיטא שיש להחמיר ודברינו בטלים ומבוטלים וכו'. ע"ש. הנה אילו ראה שהגאון מהרי"ו ברונא ז"ל קאי כותיה היה שש לקראתו. והכה"ח (בס' תקכ"ז אות קכ"ד) הביא עוד פ"ש בשם הלבוש והאר"ר והנה"ר וכתב מאיר ודה"ח שפקפקו ע"ד מהרי"ו וכתבו להקל ע"פ במשרת המתענה שיכולה לבשל ביו"ט. ע"ש. וכן פסק במשנה ברורה שם (סי' ס"ה), והביא שם בשער הציון דהגהות מימוניות חולקים על מהרי"ו, והסביר עוד בשם האחרונים דלא דמי למי שלא עירב מעו"ט, דהתם כיון שלא עירב איסור יו"ט חייל עליה (שאסור לבשל מיו"ט לשבת) משא"כ בזה שהאיסור לא בא עליו רק שאינו יכול לאכול (מחמת תעניתו), ודומה למי שכבר אכל כדי שביעה והוא סמוך לערב שבדאי לא יצטרך עוד לאכול יותר וספיקו הכי אי מיקלעי ליה אורחים ומותר לו לבשל בשבילו. ע"ש. וא"כ גם להמחבר מוסתין לו החמיר במתנה והורחב דלא לוסף עלה. וכן ראיתי להכה"ח (סי' תנ"ג אות ט"ז) שהביא כמה פוסקים דפשיט"ל שיכול לבשל אורז לאחרים, ומסיים דיש להקל בעת הצורך כגון שהיא משרתת שמוכרחת לבשל וכיוצא. ע"ש.

וכן בקדש חזיתיה לגאון עוזנו מופה"ד בספר חזון עובדיה הלכות פסח (עמוד נו, ובמהדורות תשס"ג בעמוד 19) שהביא דברי הר"פ הנ"ל לענין אורז, וכתב שהוא (נר"ו) העלה בתשובה שהעיקר כדברי האחרונים להקל. ע"ש (וע' בשו"ת יביע אומר ח"ה חאו"ח סי' ל"ז אות ד'). ונראה דה"ה לענין בשר וחלב יש להקל, דאע"ג ד"ל דוקא באורז שאינו אסור רק מחמת מנהג (ואפי' אשה אשכנזיה הנשואה לבעל ספרדי דאיידי בהן חזון עובדיה, מן הדין נוהגת כמנהג בעלה כידוע), אבל באכלה בשר ואין שש שעות עד סוף היום (או שעה אחת לפי מנהג האשכנזים שהביא הרמ"א ביו"ד סי' פ"ט) ל"ל כיון דמדינא אסור לה לשתות חלב עד מוצאי יו"ט אסור לה גם לבשל לאחרים, מ"מ אין נראה לחלק, חדא דלאיך גיסא יש קולא טפי חלב דינו אסור לו בעצם גם ביו"ט רק שהשעה אסורתו שצריך להמתין שש שעות זמן ממילא קאתי (וע' בהוספות ומלואים שבסוף חזון עובדיה הנד"מ עמוד רצט, ובמהדורות תשס"ג דנפס בעמוד קצ"ז), ועוד דאפי' אסור לו מחמת עצמו לא גרע מחלה בפסח דמותר לאפות לכהן קטן, ועוד דאפי' מתענה גמור רבו החולקים על מהרי"ו והרמ"א וכתבו להקל בשעת הצורך כגון במשרתת וכיוצא, וכ"ש בנ"ד שכתבו החה"פ ודעימיה שגם למהרי"ו מישרא שרי, ודבריהם ברורים וכאמור. ולכן נראה שיכולה האשה לבשל חלב לאחרים אחרי שאכלה בשר ביו"ט אחי"צ, וכ"ש לבשל חלב או דייסא לתינוק שאין להחמיר בזה כלל. [שו"ת שכן פסק הראש"ל (שליט"א) בקול סיני (עמוד קר), ובספרו חזון עובדיה יום טוב (עמ' ש), וע' בהערות שם שציינן לכמה אחרונים שדיברו בזה. ע"ש. וע' ב"ע בשו"ת משיב דבר להגאון הנצי"ב (ח"ב סי' כ"ט)].

ישראל זכאים לתורה

מי קודם?

כאשר משה רבנו עלה למרום לקבל את התורה, המלאכים לא רצו לוותר לו עליה. שאל את הקדוש ברוך הוא: "מה אעשה?". השיב לו ה': "אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה". אמר משה למלאכים: "תורה מה כתוב בה? אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שמות כ', ב'), הייתם במצרים? נשתעבדתם? זכור את יום השבת לקדשו' (שם פסוק ח'), וכי אתם עושים מלאכה שאתם צריכים לשבות? 'כבד את אביך ואת אמך' (שם פסוק י"ב), אב ואם יש לכם?". וכן הלאה, ולקח את התורה בכח (שבת דף פ"ח סע"ב). שואלים המפרשים, למה המלאכים רצו את התורה? הרי תשובותיו של משה נכונות, התורה לא שייכת בהם, אין להם מצוות, הם לא היו במצרים, אין להם הורים, מדוע התעקשו להשאיר להם את התורה? יש שתרצו, שהם רצו את התורה בשביל תורת הנסתר - תורת הקבלה. בתורת הקבלה אדם לומד מעבר לפן המעשי, מעבר ללימוד ההלכה. לומד את הסודות, צירופי האותיות, מה שמעבר לפשט. הם רצו להמשיך להנות מתורת הסוד. המפרשים כתבו, שהטענה שלהם היתה שהם בני המצר. יש הלכה (ש"ע חו"מ ס"י קע"ה ס"ו) שמחייבת את האדם הרוצה למכור את דירתו, להציע אותה קודם לשכנו הקרוב אל ביתו ולאחר מכן לשאר העולם. אם הוא מכר אותה לאדם אחר, שכנו שנקרא "בן המצר" יכול לחייב את הקונה ללכת משם, לשלם לו את מה שהוא שילם למוכר, ולקבל את הדירה. אם כן, כאשר רצה הקב"ה לתת את התורה לאחרים ולא להשאיר אותה בבית גזיו, היה צריך להציע אותה קודם למלאכים השוכנים ברקיע השמים, ולכאורה הם יכולים לעכב את משה מלקנותה.

השיב להם משה, מתי בן המצר קודם? דוקא כאשר לוקח את כל הבית, "צורת הבית ותכונותו ומוצאו ומובאו וכל צורתיו" (יחזקאל מ"ג, י"א), אבל כאשר מעוניין רק בחלק מהשטח אין להעדיף אותו (עיין ש"ע שם ס"ג). אם כן, המלאכים רוצים רק את תורת הסוד, הרי אינם שייכים בפשט כאמור, לכן אין להם דינא דבר מצרא, והתורה מגיעה לעם ישראל בלבד.

הכל תלוי במדות

מרבן הרב בן איש חי, הביא על זה משל נפלא מאד. ליהודי אחד באמריקה היו שני ילדים בארץ הקודש. יום אחד הוא שלח להם שתי חליפות בגדים יפות מאמריקה, ובאחת החליפות מצאו מרגלית יקרה ששוה הרבה כסף. הבנים התחילו להתווכח. הראשון אמר: "אבא אוהב אותי מאד, כל הזמן היה אומר לי 'כפרה עליך, אני אוהב אותך, אני מחבב אותך'... המרגלית שלי!". לעומתו השני אמר: "מה פתאום? אבא אוהב אותי יותר ממך! היא שלי!". כך מתווכחים, וכל אחד מביא ראיה שאביהם אוהב אותו יותר. לבסוף החליטו ללכת לבית הדין ולקבל מה שיפסקו.

שאלו אותם הדיינים: "היכן היתה המרגלית?". השיבו הבנים: "בתוך אחת מהחליפות", והצביעו על החליפה המדוברת. אמרו הדיינים: "אנחנו רואים שהאחד גבוה מאחיו, אם כן לפי הגובה והמדות נבדוק למי שייכת החליפה, ועימה למי ייעד האב את המרגלית". הגבוה מנסה למדוד את החליפה, אבל הוא לא מצליח להכניס את השרוולים... נתנו את החליפה לנמוך, והנה היא יושבת עליו בצורה מדויקת להפליא. פסקו הדיינים: המרגלית שייכת לבן הנמוך.

אמר משה רבנו למלאכים: אתם טוענים שהתורה בשבילכם בגלל תורת הנסתר? תורת הנסתר היא כמו מרגלית, בואו נראה אם החליפה - תורת הנגלה - מתאימה לכם או לנו. ומכיון שהיא מתאימה רק לנו, אז גם המרגלית שהיא תורת הנסתר שייכת לנו. כך משה רבנו ניצח את המלאכים והתורה ניתנה לעם ישראל.

תורה במתנה

יש עוד פירוש, שאין למלאכים דינא דבר מצרא כיון שהתורה ניתנה כמתנה ולא נמכרה כמכר, ואין במתנה דינא דבר מצרא (ש"ע שם סנ"ד). הקב"ה נתן את התורה במתנה לעם ישראל "כי לקח טוב נתתי לכם" (משלי ד', ב'), נתתי לכם במתנה.

דין בנים

עוד פירשו, שבבנים אין דינא דבר מצרא (עיין ש"ע שם סל"ז ובנושאי כליו). אם יש לאדם קרקעות והוא מוכר לבן שלו קרקע בחייו, השכן לא

יכול לומר לו שהוא קודם, כיון שהאב רוצה שהרכוש יישאר בידי בניו ולא יופקע מהמשפחה. אם כן עם ישראל נקראים בנים של הקב"ה, "בנים אתם לה' אלוהיכם" (דברים י"ד, א'), לכן אין המלאכים יכולים לטעון לקבל את התורה מדינא דבר מצרא.

טוב סחרה

לתורה אין מחיר, "כי טוב סחרה מסחר כסף" (משלי ג', י"ד). עד שאמרו בגמרא (בכורות דף כ"ט ע"א), אמר הקב"ה: מה אני בחנם אף אתם נמי בחנם. כמו שהוא נתן לנו את התורה בחנם, כך אנחנו צריכים ללמד אותה בחנם. אמנם הפוסקים התיירו לקבל תשלום על שיעורי תורה וכדומה (עיין שו"ת יביע אומר ח"ז חיו"ד סי' ז'), אבל כמה שיתנו זה לא מספיק, אין מחיר לתורה.

כסף על תורה?!

לפני הרבה שנים כשהייתי אברך צעיר, הייתי צריך למסור שיעור ביום שכולו תורה בחודש ניסן בהלכות פסח. הכנתי שיעור בהלכות מכירת חמץ והייתי צריך ללבן ולברר כמה עניינים, ופניתי למורנו הרב משה לוי זצ"ל ושאלתי אותו את שאלותי. שאל אותי הרב ע"ה: "כמה נותנים לך על השיעור?". אמרתי לו: "לא בקשתי תשלום". שאל שוב: "למה אתה לא מבקש? מגיע לך!". השבתי: "אני לא רוצה לבקש כסף על שיעור תורה, אם יתנו יבורכו מן השמים". אמר לי הרב: "יפה נהגת, גם אני לא מבקש כסף על שיעור, אם נתנו לי נתנו. גם לא בקשתי אף פעם העלאה במשכורת. למה אני עושה את זה? לא בגלל המחלוקת של הרמב"ם ושאר הראשונים אם מותר להנות מדברי תורה ואם מותר לקחת עליהם כסף, אלא כאשר שואלים אותי כמה אני רוצה לקבל על השיעור, מה אומר להם? חמש מאות שקל? אלף שקל? וכי יש סכום בעולם ששוה לתורה?! יש אדם שיכול למדוד כמה שוה שיעור תורה?! 'וכל חפצים לא ישוו בה' (משלי ח', י"א)! אין מחיר לתורה! לכן אני שותק, אם לא נותנים שלא יתנו, ואם נותנים אני מקבל כמה שנותנים".

הוסיף הרב ואמר לי: "אתה יודע מה זו התורה? בורא עולם ברוך הוא נתן לנו את התורה הקדושה שהיתה אצלו שעשועים, ז'איהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום' (שם פסוק ל'), הקב"ה היה משתעשע בתורה הקדושה כל יום תתקע"ד דורות לפני שנברא העולם, ורק לאחר אלף דור נתן אותה במתנה לישראל. 'כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזובו' (שם ד', ב'), לא סתם סחורה שאני רוצה להתפטר ממנה, זה לקח טוב! תורת אל תעזובו! הזוהר הקדוש אומר (שמות דף קס"א ע"א): קודשא בריך הוא אסתכל בה באורייתא וברא עלמא. ברא את העולם על פי התורה הקדושה. לדבר כזה גדול אין שום מחיר שבעולם!".

חלק ממנו

זו האהבה, זו ההערכה שהרב היה מעריך את התורה. הוא ידע מצוין מה הוא ערכה של תורה, להעריך את התורה, לכן התמסר אל התורה בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו. החיבורים שלו, התורה שלו, פלא פלאים, הכל בא מתוך אהבת התורה. התורה היתה ממש חלק ממנו, כל כולו היה תורה. לכן כשהיה מברך אנשים, לא פלא שהיתה הברכה מתקיימת. בבדיקות דם בודקים כמה נוגדנים יש, כמה המוגלובין, אם יש חיידקים או לא. פעם אמר מישהו על הרב, אם היו עושים לו בדיקת דם, היו רואים שם ש"ס ופוסקים... זה זורם לו בדם.

אם היינו יודעים להעריך את התורה כמו שצריך, כמה היינו משקיעים בה, כמה משתדלים ללמוד ושומרים על הזמן. אבל לצערנו יש לנו היסח הדעת. אומרים חז"ל (תענית דף ז' ע"ב), למה נמשלה התורה למים? כמו שהמים צריכים שימור שלא ישתה מהם הנחש ושלא יפלו בהם חרקים, שלא יפסלו בהיסח הדעת, כך דברי תורה צריכים שימור.

מדבר נקי

אנחנו קוראים לפני החג את פרשת במדבר. המדבר רומז על טהרה. על יואב שר צבא דוד כתוב: "ויקבר בביתו במדבר" (מלכים א' ב', ל"ד). שואלת הגמרא (סנהדרין דף מ"ט ע"א), וכי יואב היה גר במדבר? אלא עונה הגמרא בתירוץ השני, שביטו של יואב היה כמו מדבר, כמו שהמדבר נקי מגזל ועריות אף ביתו של יואב נקי מגזל ועריות. התורה צריכה להיות בנקיות מכל דבר פסול.

אנחנו זכינו בתורה הקדושה, צריכים לנצל את זה, להתמיד בלימוד, לא לזלזל בקביעת עתים לתורה. יהי רצון שנהיה מוכנים וראויים לקבלת התורה, ונזכה לראות בישועת ישראל ובביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון.

ההגרלה
בעז"ה בערב
חג השבועות

14

בחורים אחרונים!

אחרתו האישית של ארן אור העולם כיצ"א
יכולה להיות שלך!

על כל החזקה של בחור - כרטיס הגרלה אחד

החזקת 4 בחורים

1,920 ש"ח לחודש
למשך שנה

מזוזת הקודש
+ מעמד הדלקת נרות
+ טלית מהכהנים הקדושים
+ סיום מסכת ע"י הבחורים
+ 4 כרטיס הגרלה על
הגמרא הקדושה

החזקת 5 בחורים

960 ש"ח לחודש
למשך שנה

מזוזת הקודש
+ מעמד הדלקת נרות
+ סיום מסכת ע"י הבחורים
+ 2 כרטיס הגרלה
על הגמרא הקדושה

החזקת בחור

480 ש"ח לחודש
למשך שנה

מזוזת הקודש
+ סיום מסכת ע"י הבחור
+ כרטיס להגרלה על הגמרא
הקדושה

מנהל המסדות
הרב משה נעמן
0504108108

או בעמדות
נדרים פלוס
'זכמת רחמים'

חייגו כעת *9105
להחזקת בחור:

ילדי גאלה

בית נאמן לילדים

מתוך שיעוריו של רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל לע"נ גאולה בת הרבנית אסתר מאזוז ע"ה

שדר הרותר
סנטרל פארק טרנס"א

הלכה נאמנה

בחג אסור לכבות את הגז. פעם היינו משאירים את הגז דולק שְלוֹשָׁה ימים ושְלוֹשָׁה לילות (כִּשְׁחַל ראש השנה בהמשי וְשִׁשִּׁי), וְכַכָּה הָיָה דוֹלֵק 72 שְׁעוֹת. ומִפְנֵי הַחֲשָׁשׁ שֶׁלֹּא תבוא איזו רוח מבחוץ וּתְכַבֵּה אוֹתוֹ, אִם אֲשַׁתִּי עֲלֶיָהּ הַשְּׁלוֹם הֵיחָה סוּגְרָת אֶת הַחֲלוֹנוֹת, כִּדִּי שֶׁהִגְזוּ יִשְׂאָר דוֹלֵק. אַחַר כֵּן הִגִּיעַ מִרְן הַרְבַּ עוֹבְדֵיָה זצ"ל וְאָמַר שִׁישׁ דָּרָךְ אַחֲרָת, לְמַלֵּא נוֹס מִים כְּדִי לַעֲשׂוֹת תָּה (כִּי אֲסוּר לְחַמֵּם סֵתֵם מִים בְּיוֹם טוֹב), וְאַחַר כֵּן הַמֵּיִם הָאֵלֶּה גוֹלְשִׁים עַל כָּל גְּדוֹתֵיהֶם וּמְכַבִּים אֶת הַגְּזוּ. (ואַחַר כֵּן אָמַר, שֶׁלְפָעֲמִים הַמֵּיִם הָאֵלֶּה עֵקֶשׁנֵיִים וְאֵינָם רוֹצִים לְגַלֵּשׁ, מַה נַּעֲשֶׂה לָהֶם? (גַּם אִם נִקְרָא לָהֶם פְּסוּקִי: "שֶׁגִּלְשׁוּ מִן הַגִּלְעָד" (שִׁיר הַשִּׁירִים ו' ה') הֵם לֹא יִגְלְשׁוּ...)) לָכֵן נִנְיַח בַּמֵּיִם בְּצִיִּים, וְהֵם גּוֹרְמִים שֶׁהַמֵּיִם יִגְלְשׁוּ - "וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו" (תהלים פ"ח טו). וְיֵשׁ עוֹד כַּפֹּה דְרָכִים, כְּמוֹ לִתֵּת בְּתוֹךְ הַמֵּיִם קַבִּיזִית (סָרָה). וְהַיּוֹם יֵשׁ מְכַשִּׁיר חֲדָשׁ שֶׁנִּקְרָא "חַגוּז", וְהוּא פוֹתֵר אֶת כָּל הַבְּעִיּוֹת, וְהוּא עֲדִיף מִהַמְצָאָה שֶׁל הַבְּצִיִּים. אַתָּה מְכַנֵּן אֶת הַמְכַשִּׁיר הַזֶּה שֶׁהִגְזוּ דִלְק בְּשַׁעֲה פְלוֹנִית וְיִכְבֶּה בְּשַׁעֲה פְלוֹנִית. לְהַדְלִיק אִין אֲסוּר אֲבָל לְכַבּוֹת זֶה הַבְּעִיָּה - אֲסוּר. לְהַדְלִיק בְּיוֹם טוֹב אֲפֻשֵׁר מֵאִשׁ בּוֹעֲרָת, לָכֵן אַתָּה מְדַלֵּק נֵר נְשִׁמָּה מְעַרְבַּ יוֹם טוֹב, וְאֵל תִּקַּח נֵר נְשִׁמָּה שֶׁל 24 שְׁעוֹת אֲלֵא שֶׁל 26 שְׁעוֹת אוֹ קֶצֶת יוֹתֵר, וְאַתָּה מְדַלֵּק אוֹתוֹ בְּעֵרֶב חַגָּה סְמוּךְ לַחֲגֵ, כִּדִּי שִׁישְׂאָר דוֹלֵק עַד מוֹצָאֵי חַגָּה, וְכַכָּה כָּל פַּעַם אַתָּה יְכוֹל לְקַחַת אֵשׁ מִשָּׁם. (בית נאמן גליון 261 אותיות י' ו"א).

ידע תדע

רבנו הקדוש [רבי, רבי יהודה הנשיא] - **שְׂבַעָה דוֹרוֹת לְפָנָיו וְשְׂבַעָה דוֹרוֹת אַחֲרָיו כְּלָם נְשִׂיאִים**; אִין תּוֹפְסָה כְּזֹאת, רַק אוֹלִי בְּזִמְנֵי דוֹד הַמְּלָךְ, עַד חֲרַבְנָ בֵּית רֵאשׁוֹן הָיִי עֲשָׂרִים מְלָכִים בְּעָרְךָ, כְּלָם בְּן אַחַר בְּן אַחַר בְּן. וְגַם הֵם, לֹא כְּלָם כְּשָׂרִים. יֵשׁ בְּיַעֲקֹב "נַעֲשֶׂה הָרַע", אֲבָל אֵלֶּה רַבִּי וּבְנָיו, שְׂבַעָה דוֹרוֹת לְפָנָיו וְשְׂבַעָה דוֹרוֹת לְאַחֲרָיו [כְּלָם צְדִיקִים]. הַשּׁוֹשְׁלֵת מִתְחִילָה מַהֲלַל הַגְּזוּ שֶׁבָּא מִבְּבַל, וְהָיָה חוֹטֵב עֲצִים, וְהָיָה יוֹשֵׁב מַעַל בֵּית הַמְּדֻרָשׁ, וְיָרַד עָלָיו הַשֶּׁלֶג, (עֵינֵי יוֹמָא דף ל"ה ע"ב), וְלָמַד וְלָמַד וְלָמַד עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה גְדוֹל הַדּוֹר. יָרַדוּ מִפְּנֵי הַנְּשִׂאִים בְּנֵי בְתִירָא וְאָמְרוּ "אֲנַחְנוּ לֹא שְׂוִים לְעַמְתְּךָ" (פְּסוּחֵי דף ס"ו ע"א). (הַנְּשִׂאִים הֵם רְבוּתֵינוּ: **הַלֵּל וְשִׁמְעוֹן, גְּמַלְיָאֵל וְשִׁמְעוֹן, וְשִׁמְעוֹן הָאֲחֵרוֹן זֶה רִשְׁבִּי"ג הַנְּהַרָג בְּחָרְבּוֹ, קוֹרְאִים עָלָיו קִינָה** [בְּתַשְׁעָה בָּאָב] בִּ"אֵלֶּה אֲזַכְרֶנּוּ". וְאַחַר כֵּן עוֹד פַּעַם **גְּמַלְיָאֵל וְשִׁמְעוֹן וְרַבִּי**. "הַשֶּׁמֶשׁ גָּשֶׁר". [הַלֵּל, שִׁמְעוֹן, גְּמַלְיָאֵל, שִׁמְעוֹן, גְּמַלְיָאֵל, שִׁמְעוֹן, רַבִּי]. וְאַחַר כֵּן רַבְּנֵי הַקְּדוּשָׁה יֵשׁ לוֹ בְּן שְׁשִׁמּוֹ רַבְּנֵי **גְּמַלְיָאֵל**, וְאַחַר כֵּן יֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה. וְלִפִּי דַעַת כַּפֹּה חֲכָמִים שְׂדֵנֵי כָּוָה, מְצָאוּ שִׁישׁ שְׂבַעָה דוֹרוֹת [אַחֲרֵי רַבְּנֵי הַקְּדוּשָׁה] - **גְּמַלְיָאֵל, יְהוּדָה נְשִׂיאָה, גְּמַלְיָאֵל, יְהוּדָה נְשִׂיאָה, גְּמַלְיָאֵל, יְהוּדָה נְשִׂיאָה, יְהוּדָה נְשִׂיאָה**. וְהַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן נִקְרָא **הַלֵּל הָאֲחֵרוֹן**. וְהוּא קָבַע לָנוּ אֶת הַחֲשִׁבּוֹן שֶׁל הַעֲבוּר שֶׁעַל פִּי אֲנַחְנוּ מִתְנַהֲגִים לְפָחוֹת 1500 שָׁנָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים 1700 שָׁנָה (תַּלְמוּד מֵתִי חֵי חֲכָמִים הָאֵל, יֵשׁ אוֹמְרִים אַרְבַּעַת אֲלָפִים ק"ט), וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַרְבַּעַת אֲלָפִים ר"ס - שָׁנָה אַחֲרֵי חֲתִימַת הַתְּלִמּוּד). זֶה הַלֵּל הָאֲחֵרוֹן, דוֹר שְׂבַעִי שֶׁל רַבִּי. (בית נאמן גליון 358 אות ד' והערה 9).

למען חספר

"אתם עושים לי חסד אחרי אלף שנה של גלות"

הַמְּנַהֵג הַזֶּה לְהַשְׂאֵר עַר בְּלִיל שְׂבִיעוֹת לֹא הִזְכַּר בְּגִמְרָא וּבַמְדֻרָשׁ וּבְשׁוּם מְקוֹם. רַק **בַּזְהַר** (פְּרֻשַׁת אַמּוֹר דף צ"ח א"א) **כְּתוּב שֶׁכָּכָה נִהְיָ "חִסְדֵי קְדָמָא"**, מֵתִי הַתְּחִילוֹ בּוֹ לְמַעֲשֶׂה? **בְּיַמֵּי מִרְן [הַבֵּיית יוֹסֵף]**. הוּא הִרְאִישׁוֹן שֶׁבְּזִמְנֵי הַתְּחִילוֹ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁמִּעִיד בְּעַל שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית [הַשֶּׁלֶף] [בַּתְּחִלַּת מַסַּכַת שְׂבִיעוֹת] שֶׁמְצָא כְּתָב דִּי שֶׁל רַבִּי שֶׁלְמֹה אֶלְקָבָע בְּעַל לְכָה דוֹדִי, וּמְסַפֵּר שֶׁם שֶׁבְּלִילָה הִרְאִישׁוֹן הָיִי לוֹמְדִים וְלֹא הָיָה לָהֶם מִנְיָן, הָיִי רַק שְׂבַעָה אֲנָשִׁים. וּמִרְן הָיָה מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַגְּרוֹן, פְּתֹאִים כְּאֵלוֹ הוּא מְסַתְּלָק מִן הַעוֹלָם וְרוֹאִים מִישׁוֹה שֶׁמְדַבֵּר מִתּוֹכוֹ. וְזוֹ הַמְּשִׁנָּה הֵיחָה מְדַבֵּרָת. אַמְרָה, אִנִּי הַמְּשִׁנָּה מְדַבֵּרָת, אַתֶּם עוֹשִׂים לִי חֲסֵד אַחֲרֵי אֶלְף שָׁנָה שֶׁל גְלוּת וְכִי וְכִי שְׂאֲתֶם לוֹמְדִים תּוֹרָה, וְהַלְוִאי וְהָיָה לָכֵם מִנְיָן. לְמַחֲרַת סְפִירוֹ הַחֲבָרִים לְחַבְרֵיהֶם, וּבְלִילָה הַשְּׁנִי (זֶה הָיָה כַּחַץ לְאַרְצָה [שְׁחוּגְגִים אֶת חַמַּי יוֹמִים]) בָּאוּ עֲשָׂרָה וְיוֹתֵר. וְיֵשׁ מְקוֹר לָזֶה קֶצֶת בָּאָבֵן עֲזָרָא. הָאָבֵן עֲזָרָא אוֹמַר (שְׁמוֹת י"ט י"א) "וְהָיִי נְכֻנִים" אוֹלִי לֹא יִישֵׁן אֶדָם בְּהֵם בְּלִיל שְׂבִיעוֹת [בְּזִמְנֵי מִתּוֹךְ תּוֹרָה בְּמִדְבָר]. אִם אַתָּה יוֹדַע שֶׁמַּחֲרֵי יֵשׁ לָךְ הוֹדְעָה שְׂמִימִית אַתָּה יְכוֹל לְפַסֵּס דְּקָה אַחֲתָ? אִיךָ אֲפֻשֵׁר לַעֲשׂוֹת דְּבַר כְּזֶה?! כָּל הַלְוִיִּים אוֹמְרִים עוֹד מַעַט וְעוֹד מַעַט. לְשַׁמַּע אֶת הַקּוֹל שֶׁל בּוֹרָא עוֹלָם שֶׁמְדַבֵּר לִישְׂרָאֵל זֶה דְּבַר פְּשׁוּטִי? זֶה לֹא פְּשׁוּטִי. וּבַמְדֻרָשׁ (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה פ"א אוֹת נ"ו) כְּתוּב לְהַפְרֶה. שֶׁהֵם שְׁנֵי בְּלִיל שְׂבִיעוֹת, וּבַבְּקָר הַעִיר אוֹתֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּכָה אַתֶּם יִשְׁנִים? "קִלְת וּבְרָקִים", "וְקַל טַפְרִי חֲזֵק מְאֹד" (שְׁמוֹת י"ט ט"ז) קוֹמוּ! זֶה סְתִירָה בֵּין הַמְּדֻרָשׁ וּבֵין הָאָבֵן עֲזָרָא. וְאֲפֻשֵׁר לומר שֶׁהָאָבֵן עֲזָרָא מְדַבֵּר עַל הָאֲנָשִׁים הַגְּדוֹלִים וְהַמְּדֻרָשׁ מְדַבֵּר עַל הָאֲנָשִׁים הַקְּטָנִים. מַה הֵם מְבִינִים, אֲמָרוּ מַה מַּחֲרֵי יֵשׁ קוֹל? כְּשִׁיבָא נְשִׁמָּה אוֹתוֹ. אִם הוּא הַעִיר אֶת כְּלָם. אֲבָל מִפְּאֵן קֶצֶת סְמוּךְ לַמְּנַהֵג הַזֶּה. (בית נאמן גליון 260 אות ח'. וכן גליון 14 אותיות א', ג', ד' ו' (ספר השיעור ח"א עמוד רמ"א), וגליון 65 אותיות א' - ג', וגליון 162 אותיות ט"ו).

שֶׁל לִיל שְׂבִיעוֹת (בְּשַׁעֲה שְׂבַע - שְׂבַע נְחָצִי - שְׂמוֹנָה) אִם אוֹכְלִים מֵאֲכָלֵי חֵלֶב, וּמְצָאֵתִי לָזֶה רְמֹז: "לְהַגִּיד בְּבִקְר חֲסֵדָךְ" (תהלים צ"ב, ג'), רֵאשִׁי תְבוֹת חֵלֶב, וְגַם חֵלֶב זֶה חֲסֵד, הוּא לְבָן, וְלִהְיֹדֵז זֶה אוֹתִיזִית גְּלִידָה... גְּלִידָה חֵלְבִית - בְּבִקְר חֲסֵדָךְ - בְּבִקְר תֹּאכַל גְּלִידָה חֵלְבִית. "וְאַמְוֹנְתְךָ בְּלִילוֹת" - בְּלִילָה תֹאכַל בְּשׂוֹר. וּבְחֻצֵי לְאַרְצָה הַחֵלֶב שֶׁלָּנוּ לֹא הָיָה מֵאָה אַחֲזוּ, חֵלֶב שֶׁחֲלָבוּ נְכָרִי [גוֹי] הָיָה נִמְכָּר בְּתַנְיּוֹת, בְּתַנְיָסָה נִהְיָ בּוֹ הַתֵּר. עַל פִּי מִי נִהְיָ בּוֹ הַתֵּר? עַל פִּי הַפְּרִי חֲדָשׁ (י"ד ס"י קט"ו סק"ו) וְהַרְדָּבָז (בַּתְּשׁוּבוֹתָיו חֲלֵק ד' ס"י ע"ה) וְאַחֲרֵיהֶם, שְׂאוּמְרִים שֶׁבְּמִקּוֹם שְׂאִין חֵלֶב טֵמֵא מְצָוִי, לֹא חוֹשְׁשִׁים אוֹלִי זֶה חֵלֶב שֶׁל חַמּוּזִים אוֹ שֶׁל סוּסִים. כִּי חֵלֶב חַמּוּזִי זֶה גַּם לֹא טֵעִים, וְגַם אִי אֲפֻשֵׁר לְגַבֵּן אוֹתוֹ [לַעֲשׂוֹתוֹ גְּבִינָה]. אִם כֵּן הָיִי סוּמְכִים עַל דַּעַת פְּרִי חֲדָשׁ, וְהַפְּרִי חֲדָשׁ כְּתוּב, כְּשֶׁהֵייתִי בְּאֲמִשְׁטְרָדִים שְׂתִיתִי חֵלֶב שֶׁל נְכָרִים כִּי אִין חֲשָׁשׁ שָׁם. מַה תֹּאמַר, אוֹלִי עֲרַבְבוּ בּוֹ חֵלֶב גְּמָלִים? חֵלֶב גְּמָלִים יִקַּר הַרְבֵּה יוֹתֵר מִחֵלֶב רְגִיל, אִם כֵּן וְדַאי לֹא עֲרַבְבוּ. וּבְתַנְיָסָה נִהְיָ כְּדַעַת הַמְּקוֹלִים, וְאַבָּא זצ"ל הַתֵּיר לְגִלְדִים, אֲבָל הוּא הָיָה מְחַמֵּיר לַעֲצֹמוֹ. רַק אִם פַּעַם תְּבוֹא אִיזוֹ עֲרַבְיָה, וְתִבְיֵא עֲזִים בְּשִׁכְנוֹהָ שֶׁלָּנוּ וְהָיָה תְּחֵלֶב, אִם הוֹלְכִים וְרוֹאִים אֶת הַחֲלִיבָה, וְהָיָה שׁוֹתֶהּ מִזָּה. וּבְגִ'רָבָא הֲלָכוּ כְּדַעַת מִרְן [לְהַחְמִיר].

יֵשׁ סְפוּר בְּבִרִית כְּהֵנָה ([שְׁחַבְרוּ מִרְן וּבְנֵי מֹשֶׁה כִּלְפוֹן כִּפְהוּ וְצ"ל] יוֹרָה דַּעַה מַּעֲרַכַת הַחַיִּית אוֹת ג'), שֶׁלפֵּעַם אַחַת הִבְיֵא עֲרַבִי כּוֹס חֵלֶב לְכִסּוֹ רַבִּי יוֹסֵף כְּהֵן, אַחֲרָי שִׁצְאָה שׁוֹפָה אוֹתוֹ. וְאַחַר כֵּן בָּא הָעֲרַבִי וְשָׂאֵל אוֹתוֹ, אִיךָ הָיָה הַחֵלֶב? אָמַר לוֹ, לְמָה אַתָּה שׁוֹאֵל? אָמַר לוֹ, כִּי שְׂמִיתִי בּוֹ חֵלֶב שֶׁל גְּמָלָה, זֶה טֵעִים וּבְרִיאִי מְאֹד. אָמַר לוֹ, תוֹדָה רַבָּה. תוֹדָה רַבָּה שְׂאֵנִי יוֹדַע עֲכָשׁוֹ לְמָה חֲכָמִים אֲסָרוּ... לְפַעְמֵים הִגּוּי רּוֹצֵה לַעֲשׂוֹת "טוֹבָה", אוֹ שְׁחָסַר לוֹ כְּמוֹת שֶׁל חֵלֶב וְהוּא מְעַרְבֵב קֶצֶת מִחֵלֶב גְּמָלָה. אֲבָל לְכַחוֹת כָּל מִי שֶׁבְּגִ'רָבָא הָיָה מְחַמֵּיר בְּחֵלֶב נְכָרִי, וְזוֹ לֹא חוֹמְרָא אֲלֵא זֶה מִן הַדִּין. וְהַאֲשַׁכְּנֵינִים מְאֹד מִמְּחַמְרִים בְּחֵלֶב הַזֶּה [רֹאה בַּעֲלוּן]. לָכֵן הַיּוֹם בְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל שִׁישׁ לָנוּ חֵלֶב כְּשֶׁר לְמַהְדְרֵינוּ, לְקַחַת רַק חֵלֶב יִשְׂרָאֵל וְלֹא חֵלֶב נְכָרִי. (בית נאמן גליון 261 אותיות ח' ו' והערה 17).
אוֹת כ"ב (ספר השיעור ח"א עמוד ע"ה), וגליון 65 אותיות ח' ו' והערה 17).

"להגיד בבקר חסדך ראשי תבות חלב"

הַרְמִ"א כוֹתֵב (ס"י תצ"ד ס"ג) שֶׁמְצָוָה לְאָכַל חֵלֶב בְּחַג הַשְּׂבִיעוֹת, וְאִנִּי אֲמַרְתִּי שֶׁבְּלִיל חַג לְאָכַל בְּשׂוֹר בְּסַעֲדַת יוֹם טוֹב, וּבְיוֹם גַּם כֵּן לְאָכַל בְּשׂוֹר. רַק בְּבִקְר כַּפְשׁוֹזְרִים מִהַלְמוּד